HAMLET

-Danimarka Prensi-

WILLIAM SHAKESPEARE

Türkçesi:
Tamer Gülbek

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1952
EDEBÎ ESERLER: 1003

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-491-1

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Baskı ve Cilt: VİZYON BASIMEVİ KAĞITÇILIK
MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Beylikdüzü O.S.B Mah. Orkide Cad. No:1/Z
Beylikdüzü/İSTANBUL Tel: (0212) 671 61 51
Sertifika No: 52098

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul- 2023

William Shakespeare: Şair, oyun yazarı ve tiyatro oyuncusu olan Shakespeare, birçokları tarafından İngiliz dilinin ve dünyanın en iyi oyun yazarı sayılır. İngiltere'nin ulusal şairi ve "Avon'un Ozanı" olarak da bilinir. Günümüze ulaşan eserleri, bazı ortaklaşa yazılanlarla birlikte otuz sekiz oyun, yüz elli dört sone, iki uzun anlatı şiiri ve birkaç kaynağı belirsiz şiirden oluşur. Oyunları bütün büyük dillere çevrilmiş ve diğer büyük tiyatro yazarlarının oyunlarından çok daha fazla sahnelenmiştir.

Shakespeare, 26 Nisan 1564'te Stratford-upon-Avon'da doğdu ve orada büyüdü. On sekiz yaşında, Anne Hathaway ile evlendi ve üç çocuğu oldu: Susanna, ikizler Hamnet ve Judith. 1585 ile 1592 arası, Londra'da bir aktör, yazar ve Lord Chamberlain's Men (sonraki adı King's Men) adında bir tiyatro şirketinin sahibi olarak başarılı bir kariyere başladı. 23 Nisan 1616'da ölmeden üç yıl önce 1613'te, kırk dokuz yaşındayken emekli olup Stratford'a döndüğü biliniyor. Shakespeare'in kişisel yaşamına dair bazı kayıtlar günümüze ulaşmıştır. Fiziksel görünüşü, cinsel yönelimi, dinî inançları ve başkaları tarafından yazılıp ona atfedilen eserler olup olmadığı hakkında önemli tahminler yürütülmüştür.

Shakespeare, bilinen eserlerinin çoğunu 1589 ile 1613 yılları arasında üretti. İlk oyunları çoğunlukla komedi ve tarihî oyunlardı, bu türlerle on altıncı yüzyıl sonunda kültür ve sanatın zirvesine yükseldi. Daha sonra 1608'e kadar trajedilere yöneldi, İngilizcenin en iyi ürünlerinden bazıları kabul edilen *Hamlet, Kral Lear, Othello* ve *Macbeth*'i bu dönemde yazdı. Son yıllarında, dram olarak da bilinen trajikomedilerini yazdı ve diğer oyun yazarlarıyla ortak işler yaptı.

Oyunları bugün popülerliğini büyük ölçüde sürdürmektedir ve sürekli olarak incelenmekte, sahnelenmekte ve tüm dünyada farklı kültürel ve politik bağlamlarda yeniden yorumlanmaktadır.

Tamer Gülbek: 1965 yılında Ankara'da doğdu. 1983'te Kuleli Askerî Lisesinden, 1988'de ise Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. İlk şiiri 1998'de *Varlık*'ta yayımlandı. Şiirleri, şiir çevirileri ve şiir üzerine yazılarıyla çeşitli edebiyat dergilerinde ve antolojilerde yer aldı.

Kitapları: ***Şiir***: *Zefiran* (2008), *Suda Tuhaf Hareketler* (2009), *Güven Park* (2010), *Yabancı Dil* (2013), *Tümünü Görüntüle* (2018); ***Eleştiri/Deneme***: *Şiirle Tutulan* (2010); ***Çeviri:*** Alfred Lord Tennyson'dan *Enoch Arden* (2018), Henry W. Longfellow'dan *Kölelik Şiirleri* (2020), Wilfred Owen'dan *Savaş Şiirleri* (2020), Lord Byron'dan *Genç Harold'ın Yolculuğu* (2021), *Manfred* (2022) ve *Sardanapalus* (2022), Edgar Lee Masters'dan *Spoon River Antolojisi* (2022), Robert Burns'den *Ey İskoçlar!* (2022), William Shakespeare'den hepsi 2023'te yayımlanan *Hamlet*, *Kral Lear*, *Othello* ve *Macbeth*.

İÇİNDEKİLER

ÇEVİRMENİN ÖN SÖZÜ • 9

William Shakespeare (1564–1616) • 11

Shakespeare'in Oyunları (Kronolojik Liste) • 15

Hamlet'e Giriş • 17

HAMLET

-Danimarka Prensi-

BİRİNCİ PERDE • 27

İKİNCİ PERDE • 71

ÜÇÜNCÜ PERDE • 105

DÖRDÜNCÜ PERDE • 149

BEŞİNCİ PERDE • 185

ÇEVİRMENİN ÖN SÖZÜ

Yalnızca İngiliz edebiyatının değil aynı zamanda dünya edebiyatının da gelmiş geçmiş en ünlü isimlerinden birisi olan William Shakespeare'in bu şöhretini özellikle yazdığı dört tragedyaya borçlu olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar, herhangi bir sıra gözetmeksizin, *Hamlet, Macbeth, Othello* ve *Kral Lear*'dır. Bu oyunları her ne kadar belli bir önem sırasına koyamasak da *Hamlet*'in diğerlerine göre ünde belki bir ölçüde öne çıktığını teslim edebiliriz. Ancak muhtelif zamanlarda muhtelif eleştirmenler diğerlerini de teker teker Shakespeare'in en önemli oyunu veya tragedyası saymışlardır.

Hangisi daha önemli veya daha büyük tartışmasına girmeden soğukkanlı bir tarafsızlıkla bakıldığında bu oyunların ortak özelliklerinin, insanlığın ortak duygularını zamanlar üstü biçimde ve son derece etkin bir kurgu ve dil kullanımıyla ele almaları ve iletmeleri olduğu görülür. Her bir oyundan önce yazarın ve oyunların geçmişiyle ve ayrı ayrı önemleriyle ilgili bilgileri paylaştım. Bu ön sözde ise bu çeviriye neden giriştiğimi ve çeviri sürecinde neler yaşadığımı kısaca anlatmak isterim.

Benim Shakespeare'le tanışmam 1980'lerde üniversite sıralarında oldu. Birinci sınıfta iken çok değerli hocam Jale Parla sayesinde Shakespeare'in soneleriyle, üçüncü ve dördüncü sınıfta ise, yine çok değerli hocam rahmetli Ercüment Atabay sayesinde yazarın tiyatro oyunlarıyla tanıştım. Hatta yalnızca tanışmakla kalmadım, oldukça içli dışlı oldum, diyebilirim. Özellikle *Hamlet*'i ve *Kral Lear*'ı öyle ayrıntılı çalışmıştık ki neredeyse bütün repliklerini dize dize belleğimize önemleri ve göndermeleriyle birlikte nakşetmiştik. Sınavlarda verilen on alıntının, kimin kime hangi sahnede söylediği sözler olduğunu ve bu sözlerin oyunun içindeki önemini yazmamız istenirdi. Tabii o harala gürele içinde bu eserlerin bütün edebiyat sahnesi içindeki yerini tam olarak anlamamız mümkün değildi. Ancak aradan yıllar geçtikten sonra, edebiyatla ve özellikle de şiirle haşır neşir olup piştikçe bu oyunların nasıl devasa yapıtlar olduğunu, insanlık tarihinde nasıl birer dikilitaş gibi anıtlaştıklarını idrak etmeye başladım. Böylelikle cesaretimi ve birikimimi toplayana dek bunları Türkçeye çevirmeyi kafamda bir yere görev olarak iliştirdim. Nihayet bu sene, bu kitabın editörü sevgili Göktürk Ömer Çakır'ın da teşviki ve yüreklendirmesiyle bu zorlu ödevi ele almaya karar verdim.

Tabii ki bu dört tragedyanın önceden yapılmış Türkçe çevirileri zaten mevcuttu. Üstelik bu çevirilerin hemen hepsi son derece yetkin kalemlerce hiçbir fahiş hataya yer vermeyecek derecede özenle yapılmıştı. O hâlde benim bu işe girişmem kendi

içinde bir iddiayı barındırmalıydı. Doğruyu söylemek gerekirse bu iddia çeviriler ilerledikçe kafamda netleşmeye başladı. Gelinen noktadan geri dönüp baktığımdaysa şunu gördüm: Daha önce okumuş olduğum çevirilere göre benim çevirilerim okuma zorluğunu bir nebze azaltarak diyalogların birbirini takibini kolaylaştırmış, bir anlamda okuma akışını hızlandırmıştı. Bunun bir nedeni Türkçenin belki daha güncel bir versiyonunu kullanmış olmamsa bir diğer nedeni çeviride kaynak metne kelimesi kelimesine bir sadakat göstermemiş olmamdı. Oysa normal şartlarda, ya da çağdaş bir metin söz konusu olduğunda, yazarın sözünün birebir aktarılmasından yana bir anlayışa sahip olduğumu söylemeliyim. Ancak bu durum Shakespeare dönemi İngilizcesi için maalesef geçerli olamıyor. Kelimesi kelimesine çeviri burada tuhaf karşılıklarla sonuçlanabiliyor. Bu yüzden yapıdan ziyade anlam odaklı bir çeviri anlayışını kullanmaya özen gösterdim. Bu hedefe yönelik olarak da gerekli yerlerde küçük müdahaleler yapmaktan imtina etmeden diyalogların doğal akışını korumaya çalıştım. Akışı aksatmamaya yönelik geliştirdiğim başka bir yöntem de gereksiz dipnotlardan kaçınmak oldu. Dipnotlarla okumayı sekteye uğratmamak adına çoğunlukla orada verilen bilgiyi metnin içine yedirme yöntemini tercih ettim. Örneğin, "Üç cadı Hecate ile buluşur" cümlesindeki Hecate'ye dipnot açmak yerine "Üç cadı Tanrıçaları Hecate ile buluşur" demeyi veya "Acheron" kelimesini kullanıp dipnotla açıklamak yerine metinde doğrudan "cehennem ırmağı" tamlamasını kullanmayı yeğledim. Başka bir çeviride ve başka bir bağlam içinde Acheron'u Acheron olarak bırakmayı tercih edebilirdim. Ancak bu metinde bu adın tarihsel bir göndermeden çok bir imge oluşturmak için kullanılmış olduğunu değerlendirdim ve tercihimi bu yönde kullandım.

Türkçeleştirdiğim bu dört tragedya da (*Hamlet, Macbeth, Othello, Kral Lear*) Shakespeare'in diğer oyunları gibi manzum oyunlardır. Özellikle kahramanların kendi kendilerine konuştukları ve dramatik yönü çok güçlü olan *soliloquy*lerde ("to be or not to be" gibi uzun tiratlar) şiirsel dil çok ön plandadır. Dolayısıyla hem bu bölümlerde hem de genel olarak oyunların bütününde az ya da çok şairliğimin getirdiği avantajdan faydalanmışımdır, diye düşünüyorum. Tabii ki buna ve çevirilerin bütünsel başarılarına karar verecek merci her zamanki gibi okur olacaktır. Gönülden uğraş verdiğim ve bir nevi aldığım eğitimin bir kefareti olarak düşündüğüm bu Shakespeare tercümelerimin okur nezdinde de olumlu bir karşılık bulması en büyük temennimdir. Herkese keyifli okumalar dilerim.

Tamer Gülbek
İzmir, Kasım 2022.

William Shakespeare (1564–1616)

William Shakespeare, 23 Nisan 1564'te Stratford-upon-Avon'da doğdu. John Shakespeare ve Mary Arden'ın oğlu olan William'ın, Stratford'daki King Edward VI Gramer Okulu'nda eğitim gördüğü, burada Latinceyle beraber biraz da Yunanca öğrendiği ve Romalı oyun yazarlarının oyunlarını okuduğu tahmin ediliyor. Babası John Shakespeare deri, yün ve tahıl tüccarıydı. Annesi Mary Arden ise bir çiftçinin kızıydı. William 1582'de henüz on sekiz yaşındayken, kendisinden sekiz yaş büyük olan Anne Hathaway ile evlendi. İki kızları oldu: 1583 doğumlu Susanna ve 1585 doğumlu Judith. Judith'in ikizi olarak dünyaya gelen oğlu Hamnet ise on bir yaşındayken hayata veda etti.

Shakespeare'in 1585 ve 1592 arasındaki faaliyetleri hakkında çok az şey biliniyor. Londralı oyun yazarı Robert Greene 1592'de yayımladığı *A Groatsworth of Wit, Bought with a Million of Repentance* adlı kitapçıkta onun aktörlük ve oyun yazarlığı yaptığına işaret ediyor. Shakespeare bu dönemde bir okulda öğretmenlik de yapmış olabilir, ancak 1585'ten hemen sonra aktörlük eğitimi için Londra'ya gitmiş olması daha olası görünüyor. Veba nedeniyle, Londra tiyatroları Haziran 1592 ile Nisan 1594 arasında çoğunlukla kapalıydı. Bu dönemde Shakespeare'in muhtemelen hamisi olan Southampton kontu Henry Wriothesley'den edindiği küçük bir geliri vardı ve ilk iki şiiri *Venus and Adonis* (1593) ile *The Rape of Lucrece*'i (1594) ona ithaf etmişti. Bunlardan ilki, Venüs'ün Adonis tarafından reddedilmesini, ölümünü ve bunun sonucunda güzelliğin dünyadan kaybolmasını betimleyen uzun bir anlatı şiiriydi. Şiirde şehvetin yüceltildiğine yönelik muhafazakâr itirazlara rağmen, son derece popüler oldu ve yayınlanmasını takip eden dokuz yıl içinde altı kez yeniden basıldı.

1594'te Shakespeare, Court'taki tiyatro kumpanyalarının en popüleri olan Lord Chamberlain'in tiyatro kumpanyasına katıldı. 1599'da Shakespeare, Chamberlain'den ayrılan bir grup aktörle Chamberlain's Men adıyla bir birlik oluşturup zamanının en ünlü tiyatrosu hâline gelecek olan Globe isimli bir sahne kurdu. Shakespeare, Globe'dan kendi payına düşen parayla Stratford'daki evi New Place'i satın aldı. Ayrıca işleri bozulan babasının borçlarını ödeyerek onu rahata kavuşturdu.

Shakespeare, zamanının en önde gelen oyun yazarı olarak kabul edilirken, ulaşılan bilgiler hem onun hem de çağdaşlarının kalıcı şöhret yolunda oyun yazarlığına değil şiire daha çok önem verdiklerini gösteriyor. Shakespeare'in soneleri 1593

ile 1601 yılları arasında bestelendi, ancak 1609'a kadar yayımlanmadı. 1609'da *The Sonnets of Shakespeare* adıyla yapılan baskı, her biri üçer dörtlük ve birer beyitten oluşan—ve günümüzde Shakespeareyen sone formu olarak kabul edilen—154 soneyi içerir. Bunlar genel olarak iki gruba ayrılır: Yakın bir arkadaşa, yakışıklı ve asil bir genç adama hitap edenler ve şairin elinde olmadan âşık olduğu kötü huylu ama büyüleyici bir "Esmer Hanım"a yazılmış olanlar. Shakespeare'in neredeyse tüm soneleri, insanın zamanın çarkları karşısındaki çaresizliğini ve güzelliğin ve aşkın şiir yoluyla ölümsüz kılınması konularını ele alır.

Shakespeare, şiirlerinde ve oyunlarında, genellikle Latince, Fransızca ve yerel kökleri birleştirerek veya değiştirerek binlerce yeni kelime icat etti. *Oxford İngilizce Sözlüğü*'ne göre İngilizcenin gelişmesine yaptığı katkılardan bazıları şunlardır: *arch-villain, birthplace, bloodsucking, courtship, dewdrop, downstairs, fanged, heartsore, hunchbacked, leapfrog, misquote, pageantry, radiance, schoolboy, stillborn, watchdog* ve *zany*. Bu İngilizce kelimelerin ve daha nicelerinin patenti şaire aittir.

Shakespeare otuzdan fazla oyun yazdı. Bunlar genellikle dört kategoriye ayrılır: tarihî oyunlar, komediler, trajediler ve romantik oyunlar. İlk yazdıkları *Henry VI* gibi tarihî oyunlar ve *The Comedy of Errors* gibi komedilerdi. 1596'da Shakespeare ikinci trajedisi *Romeo ve Juliet*'i yazdı. Onun getirdiği başarı sonrası takip eden on iki yıl boyunca trajedi formuna geri dönerek yeni trajediler yazdı. Bugün en çok tanınan oyunları da bunlar oldu: *Julius Caesar, Hamlet, Othello, King Lear, Macbeth* ve *Antony ve Cleopatra*. Shakespeare son yıllarında *Cymbeline, A Winter's Tale* ve *The Tempest* ile romantik oyunlara geri döndü.

Kendisi hayattayken Shakespeare'in oyunlarından yalnızca on sekizi basıldı. Bunlar *quarto* baskı biçiminde ayrı ayrı yayımlandılar. Bütün eserleriyse ölümünden birkaç yıl sonra, 1623'te, *The First Folio* adıyla yayımlandı. Kitap, Shakespeare'in aktör dostları John Heminges ve Henry Condell tarafından derlenip yayımlanmıştı. Ön söz olarak Ben Jonson'ın bir şiiri kullanılmıştı. Bu şiirde Jonson, Shakespeare'in "yalnızca bir döneme değil, tüm zamanlara ait" evrensel bir yazar olduğunu/olacağını büyük bir isabetle tespit etmiştir. Kıymeti şimdiki kadar bilinmiyordu belki ama çağdaşları da Shakespeare'in başarılarını fark edip onun hakkını teslim ediyordu. Örneğin Francis Meres, 1598'de onun oyunlarını ve şiirlerini överek Shakespeare'den "bal dilli" yazar diye bahsetmiştir. Öte yandan, bir başka başarı öyküsü olarak, Chamberlain's Men, 1603'te kraliyet ailesi mensuplarının katılımıyla Londra'nın en önde gelen tiyatro kumpanyası hâline gelmiştir.

1612'de Shakespeare sahneden emekli olup Stratford'daki evine döndü. 23 Nisan 1616'da öldü ve iki gün sonra Stratford Kilisesi'ne gömüldü.

Shakespeare yaşadığı zamanda da saygın bir şair ve oyun yazarıydı, ama ünü

on dokuzuncu yüzyıla kadar günümüzdeki parlaklığına kavuşmamıştır. Özellikle romantikler Shakespeare'in dehasından çok etkilenmişler, Victoria döneminde yaşayanlarsa ona George Bernard Shaw'ın "bardolatry" (Shakespeare hayranlığı) diye tabir ettiğine benzer bir hürmetle bağlılıklarını sunmuşlardır. Yirminci yüzyıldaysa eserleri bilimdeki ve sanattaki yeni gelişmeler ve akımlar doğrultusunda defalarca yeniden keşfedilip tekrar benimsenmiştir. Günümüzde oyunları popülerliğini büyük ölçüde sürdürmektedir ve sürekli olarak incelenmekte, sahnelenmekte ve tüm dünyada farklı kültürel ve politik bağlamlarda yeniden yorumlanmaktadır.

Shakespeare'in Oyunları (Kronolojik Liste):

Shakespeare'in oyunlarının yazılış ve sahneleniş tarihlerinin kesin sırası tartışmalıdır. Aşağıda listelenen tarihler yaklaşık olup oyunların ilk kez ne zaman oynandığına dair genel fikir birliğine dayanmaktadır:

1. *Henry VI* -Bölüm I (1589-1590)
2. *Henry VI* -Bölüm II (1590-1591)
3. *Henry VI* -Bölüm III (1590-1591)
4. *Richard III* (1592-1593)
5. *The Comedy of Errors* (Yanlışlıklar Komedyası) (1592-1593)
6. *Titus Andronicus* (1593-1594)
7. *The Taming of the Shrew* (Hırçın Kız) (1593-1594)
8. *The Two Gentlemen of Verona* (Veronalı İki Centilmen) (1594-1595)
9. *Love's Labour's Lost* (Aşkın Boşa Giden Emeği) (1594-1595)
10. *Romeo and Juliet* (Romeo ve Juliet) (1594-1595)
11. *Richard II* (1595-1596)
12. *A Midsummer-night's Dream* (Bir Yaz Dönümü Gecesi Rüyası) (1595-1596)
13. *King John* (Kral John) (1596-1597)
14. *The Merchant of Venice* (Venedik Taciri) (1596-1597)
15. *Henry IV* -Bölüm I (1597-1598)
16. *Henry IV* -Bölüm II (1597-1598)
17. *Much Ado About Nothing* (Kuru Gürültü) (1598-1599)
18. *Henry V* (1598-1599)
19. *Julius Caesar* (Jül Sezar) (1599-1600)
20. *As You Like It* (Nasıl Hoşunuza Giderse) (1599-1600)
21. *Twelfth Night* (On İkinci Gece) (1599-1600)
22. *Hamlet* (1600-1601)
23. *The Merry Wives of Windsor* (Windsor'un Şen Kadınları) (1600-1601)
24. *Troilus and Cressida* (Troilus ve Cressida) (1601-1602)
25. *All's Well That Ends Well* (İyi Biten Her Şey İyidir) (1602-1603)
26. *Measure for Measure* (Kısasa Kısas) (1604-1605)
27 *Othello* (1604-1605)
28. *King Lear* (Kral Lear) (1605-1606)

29. *Macbeth* (1605-1606)
30. *Antony and Cleopatra* (Antonius ve Kleopatra) (1606-1607)
31. *Coriolanus* (1607-1608)
32. *Timon of Athens* (Atinalı Timon) (1607-1608)
33. *Pericles* (1608-1609)
34. *Cymbeline* (1609-1610)
35. *The Winter's Tale* (Kış Masalı) (1610-1611)
36. *The Tempest* (Fırtına) (1611-1612)
37. *Henry VIII* (1612-1613)
38. *The Two Noble Kinsmen* (İki Asil Akraba) (1612-1613)

Hamlet'e Giriş

Hamlet'in Kaynakları ve Konusu

William Shakespeare'in *Macbeth*, *Othello* ve *Kral Lear* ile birlikte en önemli ve en büyük dört tragedyasından biri olan *Hamlet*, tahminen 1600-1601 yıllarında yazılmıştır. Özgün adı: "The Tragical History of Hamlet, Prince of Denmark" olan ve konusu Danimarka'da geçen oyun, Prens Hamlet'in, kral olan babasını öldürdükten sonra tahta geçip annesi Gertrude ile evlenen amcası Claudius'tan nasıl intikam aldığını anlatır. Oyunda işlenen başlıca konular ihanet, intikam, ensest ve ahlaksızlık olarak sıralanabilir.

Birçok araştırmaya rağmen oyunun tam olarak hangi yılda yazıldığı hâlâ tartışma konusudur. Günümüze oyunun ilk yazıldığı dönemlerden üç farklı versiyonu kalmıştır: First Quarto - Q1 (ilk orta boy baskı), Second Quarto - Q2 (ikinci orta boy baskı) ve First Folio - F1 (birinci büyük boy baskı). Her birinde diğerlerinde olmayan konuşmalar ve hatta sahneler bulunur. Shakespeare büyük bir olasılıkla *Hamlet* oyununu, Danimarkalı tarihçi Saxo Grammaticus'un1185'te yazdığı *Gesta Danorum* adlı eserinde yer alan ve on altıncı yüzyıl bilgini François de Belleforest tarafından tekrar anlatılan *Amleth* efsanesi ile kaybolduğu varsayılan ve günümüzde *Ur-Hamlet* adıyla bilinen I. Elizabeth dönemine ait bir oyundan esinlenerek yazmıştır.

Oyunun dramatik yapısı ve karakterlerinin derinliği *Hamlet*'in birçok açıdan tahlil edilmesine, yorumlanmasına ve üzerinde tartışılmasına neden olmuştur. Örneğin, yorumcular Hamlet'in amcasını öldürme konusundaki kararsızlığı karşısında yüzyıllarca şaşkın kalmışlardır. Bazıları bunun yalnızca olay dizisini sürdürebilmek amaçlı olduğunu düşünürken, diğerleri soğukkanlılıkla işlenecek cinayetin, intikam hesaplarının ve set çekilen arzunun getirdiği karmaşık felsefi ve etik sorunların yarattığı baskı nedeniyle olduğunu söylemektedir. Yakın zamanlarda psikanalitik eleştirmenler Hamlet'in bilinçaltı arzularını tahlil etmeye, feminist eleştirmenler ise Ophelia ve Gertrude karakterlerini tekrar değerlendirip kendilerince itibarlarını iade etmeye çalışmışlardır.

Kuşkusuz *Hamlet* Shakespeare'in ve İngiliz edebiyatının en güçlü ve etkileyici trajedilerinden biridir. Shakespeare'in yaşadığı dönemin en popüler oyunlarından birisi olmuştur, hâlâ da en çok oynanan oyunlar arasında en üst sıralardadır. Ör-

neğin Birleşik Krallık'ta Royal Shakespeare Company'nin (Kraliyet Shakespeare Topluluğu) listesinde 1879'dan beri yer almaktadır. Goethe'den Dickens'a, Joyce'tan Murdoch'a birçok yazara esin kaynağı olmuştur. Shakespeare'in zamanında sahnede Hamlet başrolünü dönemin önde gelen trajedi oyuncusu Richard Burbage oynamıştır, o zamandan beri geçen dört yüzyıl içinde ise her zaman kendi dönemlerindeki erkek olsun kadın olsun en büyük oyuncular tarafından canlandırılmıştır.

Hamlet yazıldığı günden bu yana büyük merak uyandırmış ve sayısız tartışmalara yol açmıştır. Bunun başlıca nedeni Shakespeare'in diğer trajedilerinin kahramanlarında, örneğin Lear'da, Antonius'ta, Othello'da veya Macbeth'te duyguların ve tutkuların, ama Hamlet'te düşüncenin ağır basmasıdır. Schlegel bu yüzden bu oyunu "düşünce trajedisi" olarak adlandırmıştır.

Düşünce Trajedisi Olarak *Hamlet*

Hamlet'in düşünce trajedisi olarak adlandırılması oyunun kahramanı Hamlet'in içinde bulunduğu koşullardan çok onun kişiliği ile ilgilidir. Onun kişiliği çok farklı yorumlara açıktır, hiçbir zaman açık seçik anlaşılamaz, ne kadar derinlemesine incelenirse incelensin gizemini hep korur. Yalnızca Shakespeare oyunlarında değil, Dostoyevski dâhil bütün dünya edebiyatında Hamlet kadar karmaşık kişilikli bir kahramana rastlanmaz. Hamlet üzerine binlerce kitap ve makale yazılmıştır. Bunlar Danimarka Prensi'nin kişiliğini aydınlatmak şöyle dursun, Hamlet ile ilgili soruları daha da içinden çıkılmaz hâle getirmiştir. Babasının öcünü almakta neden bu kadar geciktiği, neden deli rolü oynadığı, ruhsal dengesinin gerçekten bozuk olup olmadığı, Ophelia'yı ne kadar sevdiği bu sorulardan yalnızca birkaçıdır. Öte yandan onu bir oyun kişisi olarak değil de gerçekten yaşamış birisi gibi düşünüp onunla özdeşleşmeye çalışmamız da Hamlet'in büyüleyiciliğini artırır. Ayrıca Hamlet'in ruhsal yapısı, içinde yaşadığımız çağa belki kendi çağından daha uygundur. Bu nedenle olsa gerek, günümüzde en çok sahnelenen ve en ünlü oyuncuların da kadrosunda yer almak için can attığı oyunların başında gelir.

Sorun Oyunu Olarak *Hamlet*

Shakespeare'in büyük trajediler serisinin başında gelen *Hamlet*, bu terim on dokuzuncu yüzyılda moda olduğunda ilkin bir "sorun oyunu" olarak sınıflandırılmıştı. Shakespeare'in diğer sorun oyunları gibi —*All's Well that End's Well, Troilus and Cressida* ve *Measure for Measure*— *Hamlet* de aşk, ölüm ve ihanetten kaynakla-

nan sorunlara odaklanırken izleyiciye kesin ve olumlu bir çözüm sunmaz. Zaten Hamlet gibi bir karakter için hayatın en can alıcı sorularına kesin cevaplar vermek imkânsızdır. Hamlet'in dünyası baştan aşağı muğlaklıktan ibarettir.

Etrafındaki diğer karakterler kendi düşüncelerine göre hareket edebilirken, içini kemiren güvensizlikleri ve tereddütleri Hamlet'i paralize eder. Babasının hayaletiyle karşılaştığı andan itibaren oyun boyunca, bir sahnede emin olduğu şeyden bir sonraki sahnede şüphe eder. Aslında Hamlet, surlarda gördüğünün babasının ruhu olduğuna inanmıştır ve onun intikam çağrısını da anlayıp kabullenmiştir. Ancak yalnız kaldığında, bir şüphe ve korku girdabına kapılarak tanık olduklarını reddeder:

> Gördüğüm hayalet şeytan da olabilir.
> Ne de olsa şeytan göze hoş gelen kılıklara bürünebilir!
> Belki de zayıflığımdan ve hüznümden yararlanıyordur, kim bilir.
> Benimki gibi mizaçlara çok musallat olduğundan
> Beni kandırıp cehennemine çekmek istiyordur. (2. Perde 2. Sahne)

Oyunda belirsizliğin altının çizilmesi ve bu belirsizliğin üstesinden nasıl gelineceğine dair açık bir talimat verilmemesi, Shakespeare'in gerçek hayata ilişkin düşünceleriyle uyum içindedir. Çoğumuz Hamlet'in belirsizlik bataklığında gerçeği arama çırpınışlarına benzer mücadeleler vermişizdir ve çoğu zaman da bu mücadelemiz başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Hamlet, içinde yaşadığı toplumun ahlaki ilkelerine ve geleneksel kurallarına güvenemediği zor bir durum içindedir ve yine de ahlaki bir karar vermek zorundadır. Öyle ki yapacağı seçim, sevdiği insanların ve yasal vârisi olduğu krallığın kaderini doğrudan doğruya ilgilendirmektedir.

İntikam Trajedisi Olarak *Hamlet*

Hamlet, Elizabeth ve Jakoben dönemlerinde oldukça popüler bir tür olan "intikam oyunu" olarak da sınıflandırılabilir. Bütün intikam trajedilerinde ortak olan unsurlar şunlardır: 1) Yapılan bir kötülüğün intikamını alması gereken bir kahraman (ki genellikle yakın bir arkadaşın veya akrabanın hayaleti sayesinde bu kötülükten haberdar olur); 2) Ölüm veya sakatlanmayla sonuçlanan kanlı sahneler; 3) Cinnet veya cinnet taklidi; 4) Oyun içinde sergilenen yan oyunlar ve 5) Kahramanın trajik ölümü. Romalı şair ve filozof Seneca, bu türdeki intikam trajedisinin babası olarak kabul edilir ve Shakespeare üzerinde muazzam bir etkiye sahiptir. Thomas Kyd'in 1592'de yazdığı *The Spanish Tragedy*, Seneca tarzı intikam dramını tekrar canlandırmasının yanı sıra birçok oyuna da örnek teşkil etmesi bakımından önemli bir

oyundur. Marlowe'un *The Jew of Malta*sı, Webster'ın *The Duchess of Malfi*si ve yine Shakespeare'in *Titus Andronicus*u Kyd'in etkisini taşır.

İntikam trajedisinde kahraman büyük bir haksızlığa uğrar, genellikle sevdiği biri öldürülür ve intikamını alma arzusu davranışlarına yön verir. Oyunun sonunda kahraman kendisine haksızlık yapan kişiyi öldürür ama bu arada kendisi de ölür. Yukarıda da bahsedildiği gibi, ilk popüler intikam trajedisi Thomas Kyd'ın *The Spanish Tragedy*siydi. *Hamlet*'ten en az on yıl önce yazılmıştı ve *Hamlet* ilk kez sahnelendiğinde bile hâlâ oynanıyordu. *Hamlet*'in Kyd'in oyunundan birçok özelliği ödünç aldığı görülür. İntikamının alınmasını isteyen bir hayalet, oyun içinde sahnelenen bir alt oyun ve ana kahramanın çıldırması veya çılgın rolü yapması bunlardan bazılarıdır. Ancak *Hamlet*, intikam trajedisinin alışıldık geleneklerini öyle farklı yorumlar ki hem intikam trajedisi türünü hem de intikam kavramının kendisini yoruma açar.

Hamlet kahramanın intikamının önünde duran engelleri daha baştan ortadan kaldırarak intikam trajedisini tepe taklak eder. *The Spanish Tragedy* gibi tipik bir intikam trajedisinde kahramanın önünde iki engel vardır: Birincisi katili veya katilleri bulmak, ikincisiyse bunları öldürme fırsatını kollamak. Oysa *Hamlet*'te kahraman babasının katilinin kimliğini daha birinci perde sona ermeden öğrenir ve o andan itibaren de Claudius'u öldürebilecek her türlü fırsata sahiptir. Onun intikam alma arzusunun karşısına çıkan hiçbir karakter yoktur, ayrıca düşmanıyla aynı sarayda yaşadığından planını uygulamaya koymak için sayısız fırsatı bulunur. Onun önündeki esas engel kafasının içindedir: Neye inanacağını ve nasıl harekete geçmesi gerektiğini bir türlü bilemez. Shakespeare, Hamlet'in intikamının önündeki engelleri içselleştirerek, intikam trajedisi türünde daha önce hiç rastlanmamış bir şey yapar ve oyuna felsefi birtakım sorular sokar: Gözlerimizin gördüğüne her zaman inanabilir miyiz? İntikam gerekli midir? Eylemlerimizin sonuçlarını tahmin edebilir miyiz? Öldüğümüzde ne olur?

Bir trajedi olan *Hamlet*, genellikle çok ciddi bir oyun olarak görülse de bazı yönlerden kendisinden önce gelen intikam trajedileriyle dalga geçer gibi görünmektedir. Shakespeare, Laertes karakteri vasıtasıyla intikam trajedisinin geleneksel kahramanlarıyla alay eder. Hamlet'in aksine Laertes bir an önce intikam almaya meyillidir ve Claudius tarafından kolayca manipüle edilebilen biridir ama sonunda öldürmek istediği adamdan af dilemek zorunda kalır. Böylelikle Shakespeare geleneksel intikam trajedilerini gülünç göstererek bize *Hamlet*'in rahatsız edici felsefi şüphesinin ve kararsızlığının *The Spanish Tragedy* gibi oyunların tutku ve öfkesinden daha gerçekçi olduğunu gösterir.

Hamlet'ten sonra intikam trajedisi türü bir daha asla tamamen ciddiye alınmayacaktı. Daha sonraki intikam trajedileri, bu tarzı sorgulamaya açma pahasına *Hamlet*'i mizah kullanma konusunda takip eder. *Hamlet*'ten sonra yazılan en bilinen intikam trajedisi, Thomas Middleton tarafından ilk kez 1606'da sahnelenen *The Revenger's Tragedy*'dir. Adı intikam trajedisi olsa da aslında bir kara mizah örneğidir. Şiddet dozu kasıtlı olarak abartılı, olay örgüsü ise saçmalık derecesinde karmaşıktır. Middleton'ın, *Hamlet*'in felsefi sorularından da etkilendiği aşikârdır. Hamlet intikam peşinde koşmanın ahlakından şüphe ederken, Middleton'ın kahramanı Vindice intikam peşinde koşarken bariz biçimde ahlaksızca davranır: Oyunun sonunda Vindice bir kahramandan çok bir kötü adama dönüşür. Modern aksiyon filmleri de *Hamlet*'in intikam işini mizaha dökmesine çok şey borçludur. Örneğin zamanımızın *Kill Bill* ve *John Wick* gibi filmleri, ahlaksız kahramanları ve gülünç düzeyde kanlı aksiyon sahneleriyle sona eren karmaşık intikam planlarıyla *Hamlet*'in ve *The Revenger's Tragedy*'nin etkilerini taşımaktadır.

Hamlet'in Daha Önceki Türkçe Çevirileri:

-*Hamlet*. Çev. Abdullah Cevdet. Mısır: Matbaa-i ictihad, 1908.

-*Hamlet: Danimarka Prensi*. Çev. Kâmuran Şerif. İstanbul: Devlet Matbaası, 1927.

-*Hamlet: Danimarka Prensi*. Çev. Halide Edip Adıvar ve Vahit Turhan. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1941.

-*Hamlet*. Çev. Orhan Burian. 1944. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1966.

-*Hamlet ve Venedikli Tüccar*. Çev. Şehbal Erdeniz ve Orhan Veli Kanık. İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları, 1949.

-*Hamlet*. Çev. Sabahattin Eyüboğlu. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1965.

-*Hamlet*. Çev. Bülent Bozkurt. 1982. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999.

-*Hamlet*. Çev. Can Yücel. 1992. İstanbul: Papirüs Yayınları, 1996.

-*Hamlet*. Çev. Orhan Burian. Yay. Haz. ve Sadeleştiren Müjdat Gezen. İstanbul: MSM Yayınları, 2000.

-*Hamlet*. Çev. Özdemir Nutku. İstanbul: Mitos Boyut Yayınları, 2013.

-*Hamlet*. Çev. Tarık Günersel. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2020.

Kaynakça:

Hamlet. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Hamlet> erişilme tarihi: 20.06.2022.

Mabillard, Amanda. *Introduction to Hamlet. Shakespeare Online*. 20 Aug. 2000. <http://www.shakespeare-online.com/plays/hamlet/hamletintroduction.html> erişilme tarihi: 20.06.2022.

Muir, Kenneth. *Shakespeare and the Tragic Pattern*. London: Folcroft Library Editions, 1973.

Urgan, Mîna. *İngiliz Edebiyatı Tarihi-I*. İstanbul: Altın Kitaplar 1.Basım, 1986.

Urgan, Mîna. *Shakespeare ve Hamlet*. İstanbul: Altın Kitaplar 1.Basım, 1984.

HAMLET

-Danimarka Prensi-

WILLIAM SHAKESPEARE

OYUNDAKİ KİŞİLER

CLAUDIUS	Danimarka Kralı
HAMLET	Önceki kralın oğlu, şimdiki kralın yeğeni
GERTRUDE	Danimarka Kraliçesi, Hamlet'in annesi
HAYALET	Ölen Kral Hamlet'in Hayaleti
FORTINBRAS	Norveç Prensi
HORATIO	Hamlet'in arkadaşı
POLONIUS	Kralın Baş Danışmanı
LAERTES	Polonius'un oğlu
OPHELIA	Polonius'un kızı
VOLTIMAND	Saray Erkânı
CORNELIUS	Saray Erkânı
ROZENCRANTZ	Saray Erkânı
GUILDENSTERN	Saray Erkânı
OSRIC	Saray Erkânı
MARCELLUS	Subay
BERNARDO	Subay
FRANCISCO	Asker
REYNALDO	Polonius'un uşağı
İNGİLİZ ELÇİLER	
RAHİP	
YÜZBAŞI	
MEZARCILAR	
TİYATRO OYUNCULARI	
İKİ SOYTARI	

Lordlar, leydiler, subaylar, askerler, denizciler, haberciler ve görevliler.

(Mekân: Elsinore Kalesi)

BİRİNCİ PERDE

I. SAHNE

Elsinore. Surların önündeki bir platform.

(Francisco nöbet yerindedir. Bernardo yanına yaklaşır.)

BERNARDO
Kim var orada?

FRANCISCO
Hayır, sen söyle: Dur ve kendini tanıt.

BERNARDO
Tanrı Kralı korusun!

FRANCISCO
Bernardo?

BERNARDO
Ta kendisi.

FRANCISCO
Tam zamanında geldin.

BERNARDO
Saat on ikiyi vurdu: Haydi gidip yat sen, Francisco.

FRANCISCO
Rahatlattın beni, sağ olasın: Hava feci soğuk,
Ta içime işledi.

BERNARDO
Sakin geçti mi nöbetin?

FRANCISCO
Yaprak bile kıpırdamadı.

BERNARDO
İyi geceler öyleyse.
Horatio ve Marcellus'u görürsen
Acele etmelerini söylersin; onlar da gelecekti.

FRANCISCO
Seslerini duydum sanki. Dur! Kimdir oradaki?

(Horatio ve Marcellus girer.)

HORATIO
Bu vatanın sevdalıları.

MARCELLUS
Ve Danimarka Kralı'nın sadık kulları.

FRANCISCO
Size iyi geceler.

MARCELLUS
İyi geceler yiğit asker:
Kimle değiştin nöbetini?

FRANCISCO
Bernardo'yla.
İyi nöbetler.

(Francisco çıkar.)

MARCELLUS
Hey! Bernardo!

BERNARDO
Ne, Horatio mu oradaki?

HORATIO
Kısmen.

BERNARDO
Merhaba Horatio, merhaba Marcellus.
Hoş geldiniz.

MARCELLUS
O şey ortaya çıktı mı yine bu gece?

BERNARDO
Ben bir şey görmedim.

MARCELLUS
Horatio hayal gördüğümüzü söylüyor,
İki kez şahit olduğumuz bu korkunç şeye
İnanmak istemiyor:
O yüzden bu gece nöbetimize gelmesi için
Ricada bulundum kendisinden
Ki hayalet tekrar ortaya çıkarsa şayet
O da gördüğümüze şahit olsun ve onunla konuşsun.

HORATIO
Yok canım! Ortaya çıkacağı filan yok.

BERNARDO
Biraz otur hele;
Kale gibi savunduğun kulaklarına
Hikâyemizle bir kez daha saldıralım bakalım;
Ne de olsa bir değil iki gece tanık olduk buna.

HORATIO
İyi, oturalım bakalım,
Oturup dinleyelim Bernardo'nun anlatacaklarını.

BERNARDO
Dün gece, evet, dün geceydi,
Kutup yıldızının batısındaki yıldız
Şu an parladığı noktaya geldiğinde,
Saat tam biri vurduğunda Marcellus ile ben—

(Hayalet girer.)

MARCELLUS
Susun, sessiz olun; bakın, geliyor yine!

BERNARDO
Tıpkı ölen krala benziyor.

MARCELLUS
Sen eğitimli adamsın Horatio; sen konuş onunla.

BERNARDO
Krala benzemiyor mu sence de? İyi bak, Horatio.

HORATIO
Hem de nasıl: Korku ve hayretten dilim tutuldu!

BERNARDO
Konuşmamızı istiyor onunla.

MARCELLUS
Bir şey sorsana, Horatio.

HORATIO
Neyin nesisin sen, gecenin bu saatinde,
Savaş kıyafetine bürünmüş hâliyle
Gözüküyorsun bize ölmüş Danimarka Kralının?
Tanrı aşkına, konuşmanı istiyorum bizimle!

MARCELLUS
Ürküttün onu.